

dergelijke duidelijke voorwaarden zijn gesteld, kan de bovengestelde vraag opduiken.

En voor die gevallen is ze door W. m. i. zeer juist geformuleerd.

Want „kunnen we met leden van kringen in het „nieuwe verband“ samenwerken?“ — dat sluit van te voren allen onwil om met hen samen te werken uit.

Het sluit ook uit alle willekeur bij de beslissing in deze kwestie.

Het veronderstelt de bereidheid, om ze tot samenwerking toe te laten, of, namen ze te voren reeds deel in den arbeid, de samenwerking te bestendigen, als het kan.

Als het kan, zonder dat men daardoor binnenhaalt het gevaar voor het verbreiden van ernstige dwalingen en voor het breken van de eenheid en het onderling vertrouwen in den arbeid.

En zoo moet het.

Waar het met een goede conscientie mogelijk is, moeten wij de scheur, die deze broeders en zusters maakten, niet doortrekken. Eer moeten we die, zooveel in ons is, tot de engst mogelijke grenzen beperken.

Dat de liefde blijve. En kan ze maar van één kant komen — laat die kant dan de onze zijn.

Tegen de scheuring, die men maakte, moeten we niet alleen met woorden maar ook en vooral met daden protesteeren.

Doch dit wil natuurlijk allermintst zeggen, dat we ter wille van deze broeders en zusters de orde van het „de waarheid en den vrede“ op zij zetten, of zelfs maar omkeeren mogen.

Dan zou er voor de vraag in 't geheel geen reden zijn.

Nu is er reden voor.

De zaak, die tusschen de kringen „in nieuw verband“ en ons in geding is, is niet van bijkomstige, maar van zeer ernstige, wyl principiële beteekenis.

I Gaaf om niets minder dan om de houding tegenover de H. Schrift als het onfeilbare en absoluut-gezaghebbende Woord onzes Gods.

Niet alleen om der waarheid wille, doch ook ter wille van onze heengegane broeders en zusters, moeten we dat blijven constatoeren en in al zijn ernst laten gelden.

En het lijkt geen twijfel, of wie zich in dit geding welbewust tegenover onze kerken stelt, moeten we op grond daarvan, hoe pijnlijk het ook valt, het vertrouwen ontzeggen, dat voorwaarde is voor samenwerking in den Evangelisatie-arbeid.

Heeds op zichzelf, maar nog te meer om de onzekerheid, die deze valsche verhouding tegenover de Schrift, ten aanzien van iemands belijdenis, op schier alle punten schept.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur.

door

W. M. LE COINTRE.

V.

Het is met iets als verademing, dat wij ons wenden van deze, veelzins-trieste, om niet te zeggen, kranke, literatuur tot een gansch andere, nl. die, welke gewijd is aan de beteekenis van den persoon van Jezus Christus voor het geloofs- en alledaags-leven des menschen; de literatuur van het stichtelijke, en populair-wetenschappelijke genre. In deze literatuur legt vaak de ééne schrijver den nadruk op een geheel anderen trek in het beeld van Jezus, dan de andere, ook al in overeenstemming met eigen aanleg, voorkeur, levenservaringen e.d. iets daarvan wil ik noemen, al was het dan alleen maar ter karakteriseering van de soort, die hier bedoeld wordt. Ook vermeld ik deze soort nadrukkelijk, omdat ze veelal mede een apologetisch karakter draagt. Waar we, m.n. op dit terrein, zoowel, wat het eigen, als wat het buitenland aangaat, in een waren overvloed baden, kan ik niet anders doen dan uit de menigte schoven hier en daar een paar plakken.

Uitschakelen, zonder meer, moeten wij dan wel, de in-enger-zijn meditatieve literatuur, ter herinnering noem ik ze alleen. Is tenslotte alle ziels-overpeinzing van een Christenmens niet, altijd weer, op één of andere wijze, een zich-concentreeren op het zaligmakende beeld van onzen Heere Jezus Christus, het uitzingen van het heimwee der ziel naar Hem, het stamelend belijden van het welhaast-onuitsprekelijk-heerlijke van de levende gemeenschap met Hem? Ja, is alle waarachtig mediteeren niet: uitzeggen van wat Jezus Christus zelf ons van Zichzelf te zeggen geeft? De stroom van deze literatuur vloeit voort, van week tot week, wij kennen allen hen wel, die jaren lang ons verblijd hebben met het aangrijpende getuigenis van wat hun leven met Jezus was. Hopelijk zal niemand het mij onvel duiden, als ik, in dit verband, volsta met, ter kenschetsing, alleen den naam te noemen van wie toch ook hier zeker wel een meester genoemd worden mag, den naam van Dr A. Kuyper. Wat een rijk Jezus-beeld treedt ons tegen b.v. uit zijn: „In Jezus ontslapen“¹⁾ of uit: „Zijn uitgang te Jeruzalem“, me-

Maar — nu moeten we daarom niet ruw-weg ieder, die in de scheuring meeging ons vertrouwen opzeggen.

Er is heel wat onderscheid onder hen.

Er zijn er, die bewust het valsche standpunt ten aanzien van de H. Schrift aanvaardden.

Met hen kan er, zolang ze daarbij volharden, van samenwerking in de Evangelisatie geen sprake zijn.

Zij worden door ons niet uitgestooten, maar sloten zichzelf uit. Tusschen hen en ons scheidt niet onze willekeur, maar de belijdenis, die geldt als akkoord van samenwerking.

Doch nu zijn er zooveel anderen.

Er zijn er wien het groote beginsel waarom het in onzen droeven strijd van de laatste jaren ging en gaat, ontging — die tegen de dogmatische beslissing onzer kerken in hun hart in 't geheel geen bezwaar hebben. Daarmee eigenlijk van harte instemmen, dat die dogmatische beslissing welbeschouwd in 't geheel niet treft degenen tegenover wie ze genomen werd. Die te goeder trouw gelooven, wat anderen beweren: dat de Geref. kerken de wettige vrijheid der exegese aan handen legden en daarmee de eere van het Woord Gods en de vrijheid der conscientie aantastten.

Er zijn anderen, die zich niet kunnen vinden in het kerkrechtelijk verloop der procedure.

Nóg anderen, die door hun liefde voor de personen of voor één van hen, die in het ongelijk werden gesteld, werden verleid, om ondanks veel bezwaar, dat ze hadden, in de scheuring mee te gaan. Ook die meeningen ter wille van man of vrouw, van bloedverwanten, enz.

Daarom eischen de rechtvaardigheid en de liefde, dat men onderscheid make.

Men sluit niemand uit, als zijn medewerking geen gevaar oplevert voor den arbeid.

Op grond van dit alles schijnt me de aangewezen weg, dat men tot medewerking toelate allen, die lo. verklaren, dat ze van harte instemmen met de dogmatische beslissing van onze kerken waarbij men hun die beslissing natuurlijk duidelijk maakt, en 2o. beloven, dat ze in hun arbeid geenerlei poging zullen doen, om de menschen te trekken naar de kerken of kringen van het „nieuwe verband“.

Wie dit verklaart geve men gul en hartelijk de plaats in 't werk waarop zijn gaven hem aanspraak geven.

V.

F.

ditatie over het lijden en sterven onzes Heeren²⁾.

Natuurlijk zou hier ook heengewezen moeten worden naar de preek-literatuur, want tenslotte is elke goede prediking een tekening van het zondaren-zaligend beeld van den Heere Jezus Christus. In het bijzonder dan, nitteraard, wel al die preken, die tot doel hebben Jezus Christus in Zijn leven, lijden, sterven ons voor den geest te brengen, i.e.w. Zijn Heiland's heerlijkheid ons te teekenen. Het is wel waarlijk hartverheffend te overdenken wat er, in dit opzicht, over heel de wereld, van week tot week, geschiedt, in hoeveel talen het beeld van den Christus der Schriften der menscheid aangeprezen en Hijzelf daarin heerlijk wordt. Het is natuurlijk ondoelmatig hier literatuur te gaan noemen. Ik verwijs er dan ook alleen maar naar, om, bij dit deel, waarlijk niet het minste, van de Jezus-beeld-literatuur, U een indruk te geven van den rijkdom, dien wij hier bezitten en die wel heel scherp contrasteert met de armoede van zoo menig, tot nu toe ons geteekend, Jezus-beeld. Laat mij ook hier een naam mogen noemen, waarvan hopelijk velen de kens, in dit verband, zullen kunnen billijken, ik bedoel den naam van Dr J. C. Sikké. Ik verwijs m.n. naar zijn, als al zijn werk, origineel-schoone: „Lijdensoverdenkingen“³⁾, terwijl ik uit zijn: „Preken“, als voorbeeld, o.m. wijs naar een preek over Joh. 19:28, 29 en voorts naar heel den vierden Bundel zijner Preken⁴⁾.

Naast deze, hierboven-aangeduide en met een enkel voorbeeld toegelichte, literatuur, gaan wij dan nu een greep doen uit den ontzaglijken overvloed van de thans-aan-de-orde-gestelde literatuur.

De bekende Geneefsche predikant Frank Thomas schreef zijn, door G. Gaspardin bewerkte, in het Nederlandsch vertaalde: „Levensvragen“, in welk werk hij lange apologetischen weg, twijfels en zwakken tot het vaste geloof in den Christus wil leiden⁵⁾.

Van den Engelschen Dr J. R. Miller verscheen bij ons, vertaald en met een voorrede van Prof. Dr J. H. Gunning voorzien: „Jezus als persoonlijk Vriend“, waarin in het bijzonder gewezen wordt op den geheel nieuwen inhoud, door Jezus gegeven aan het begrip „vriendschap“, terwijl van denzelfden hier ook nog genoemd zij: „Hebt elkander lief“, waarin wordt aangedrongen op een liefdevollen levenswandel, in navolging van het exempel, dat de Meester ons in Zijn eigen leven te aanschouwen gaf⁶⁾.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Dr H. Wielenga, Van Jeruzalem naar Rome I. Van Jeruzalem naar Antiochie.
Kampen — J. H. Kok.

Het zou geen gemakkelijk werk zijn, de soorten van boeken, die er in verband met den Bijbel worden geschreven, te classificeeren.

Wanneer we er dan ook op wijzen, dat er boeken van onderscheiden aard zijn, die zich met den Bijbel bezighouden, dan bedoelen we allermint een rubricering van al deze boeken te geven.

Toch valt 't al spoedig op, dat er enkele lijnen van divisie door de totaal massa literatuur loopen. Daar zijn in de eerste plaats de wetenschappelijke commentaren. Boeken, die enkel het wetenschappelijk doel nastreven. Ze willen niet stichtelijk zijn in de eerste plaats, ofschoon ze zeer vele stoffen ter bouwning en stichting kunnen aandragen, wanneer we althans te doen hebben met werken van geloofige mannen van wetenschap. „Populair“ zullen commentaren echter nooit worden, aangezien ze uit den aard der zaak zich aan sluiten bij en behandeling geven van den oorspronkelijken tekst en dus nogal veel Grieksch en of Hebreewsch bevatten. Overigens zijn deze commentaren onmisbaar voor den theoloog. Dan bezitten we de zoogenaamde „Korte Verklaringen“. De bedoeling van dit soort werken is den bijbellezer een gids te zijn; den tekst beter te doen verstaan; en inzicht te geven in de bedoeling van het geheel. Inzonderheid de „Korte Verklaringen“, zooals die in de laatste jaren bij Kok uitkwamen, hebben onder ons Gereformeerde volk groote bekendheid verworven, en ze bevatten een schat van wetenschap, op eenvoudige wijze verwerkt. Vooral ook door en juist om de „nieuwe vertaling“ van den oorspronkelijken tekst, die deze „verklaringen“ bevatten, geven ze zeer belangrijke houvast voor een nieuwe bijbelvertaling. Een vraag om een nieuwe bijbelvertaling moet groeien; en deze „korte verklaringen“ kunnen ons volk ten dezen in de goede richting opvoeden.

* * *

Veel is er ook geschreven over den Bijbel. Er is de laatste jaren een zondvloed van literatuur — misschien juist; van bedrukt papier — gekomen, van de zijde van hen, die met geoorloofde en ongeoorloofde, met eerlijke en oneerlijke, met wetenschappelijk-aandoende en met alle wetenschap (ondanks den aangenomen schijn) spottende middelen, pogen den Bijbel te bevechten. Men „bewees“, dat mythen en sagen den eigen-

Van den bekenden Otto Funcke vermeld ik „Jezus en de Menschen“. Naar de titel te kennen geeft, handelt dit boek opzettelijk over de verhouding van Jezus tegenover de menschen, in hun afzonderlijke rangen en standen en daarbij dan ook over de vraag, hoe de Christenen het beeld van Jezus op aarde hebben te vertoonen in hun leven⁷⁾.

Van Prof. Dr J. R. Slotemaker de Bruïne wil ik hier noemen zijn „Het Geloof aan God in de XXste Eeuw“, waarin op de van dezen auteur bekende, klare en suggestieve wijze, geleerd wordt, dat, in het zoo moeizame probleem van vrijheid en wetmatigheid, ware rust alleen maar is te vinden in den persoonlijken God, zooals die te kennen is in Jezus Christus⁸⁾.

Dr A. van der Flier G.J.z. gaf uit, een lezing, door hem gehouden voor „Middaghooge“, de bekende „Vereniging tot verdediging en verdieping der Christelijke Wereldbeschouwing“ (waaraan de naam van den apologet Dr A. H. de Hartog als een program onafscheidelijk verbonden is). Deze lezing (voorzien van een „Woord Vooraf“ door Dr F. van Gheel Gildemeester) is getiteld: „De beteekenis van het geloof in Jezus Christus voor onze tijd“, van belang m.n., omdat er door bereikt worden, mannen en vrouwen, die gemeenlijk door de kerk niet meer getrokken worden en op zulke debat-avonden gaarne komen⁹⁾.

Van vrijzinnige zijde verscheen: „De Beteekenis van Jezus Christus voor ons Geloofsleven“, door Dr K. F. Proost, waarin achtereenvolgens een „historisch“, een „kritisch“ en een „dogmatisch“ Jezus-beeld gegeven wordt, waarbij vooral oriëntatie plaats grijpt naar het rechts-moderne standpunt van Prof. Roessingh. Gelukkig wordt hier duidelijke taal gesproken, wat men, vooral als een vrijzinnige over Jezus praten gaat, niet altijd zeggen kan. Hier heet het onomwonden: „Nadrukkelijk zij er nog eens op gewezen, dat het hier niet geldt den historischen Jezus...“¹⁰⁾.

De bekende Dr P. Stegenga gaf uit: „De Levensvragen en het Licht Gods“, voordrachten tot dieper inzicht in de Christelijke Wereldbeschouwing, waarvan dit, als eerste deel, dan handelt „over God en Jezus Christus“. Wat Dr Stegenga tot spreken over deze dingen droug, „was de smartelijke ervaring, die ik heb gemaakt, dat voor velen, ook onder de Christenen, woorden als God en Christus eenvoudig groote woorden zijn, dikwijls zonder inhoud...“¹¹⁾. In vijf voordrachten wordt dan achtereenvolgens gehandeld over: 1.

lijken hijb
bijbel niet
op de ve
Desonda
Geen of
getiek zo
als de wa
Woord va
Ook ont
en onaan
Schilde
als in sch
houd, die
we denke
Bijbel als

Maar o
die werke
ten te he
Dat zijt
stichtelijk
Zoo zij
onvergetel
al bijna
Er zijn
benaderen
Er zijn e
schenen l
leven“, „
die meer
toonen.
Dit too
groot geze
je van de
waardige
naar —
Ja, juis
zoo zijn,
vallen.
Juist d
in den r
Maar i
Dat „o
geheel bi
gemaal g
van zoo
ge onmid
waar het
Zoo ko
terveld's
kon het l
hiesterve
zoo ook
(waarom
veel? M
loevlucht

Gods be
isme. 2:
soonlijke
de, God
en de o
I. Verzo
van Chr
gen. 5: 1
de Eeuw
ken „pet
Een z
1907 in
hij zij d
die bij z
gevoende
toornen.
natuur, l
persoon.
wel ge
„schuld“
van het
zelf heel
geet van
solate“.
in „Eeni
het volg
Christus.
uis, met
die stral
laat alty
hoe het
geeseld v
den, als
geweld
heerlijk
Voeten, v
geborene
omvang
worden.
Kruis. E
bel en s
„boekbe
en kort
waardoo
digen m
Van s
Jozef S
dal, voe
teile geg
und so
vindt h
liefde G

lijken bijbel inhoud uitmaakten; er deugde van dien bijbel niets; dwaas was, die poogde zich te werpen op de verdediging van de Schrift.

Desondanks waagden velen toch die poging. Geen onderwerp is door de christelijke apologetiek zoo dikwijls en zoo gevarieerd besproken als de waarde en de echtheid van den Bijbel als Woord van God.

Ook onzerzijds geschiedde dat, zowel in kleine, en onaanzienlijk uitziende boekjes als b.v. Ds K. Schilder „Tegenstrijdige teksten in den Bijbel?" als in schitterend uitgegeven werken, met een inhoud, die geheel door dat uiterlijk wordt gedekt: we denken b.v. aan Dr B. Wielenga's „De Bijbel als boek van Schoonheid".

Maar een tweetal groepen is er nog, dat juist die werken bevat, die een groote populariteit plachten te hebben.

Dat zijn de werken van exegetisch-homiletisch-stichtelijken aard allereerst.

Zoo zijn er b.v. bij de werken van wijlen den onvergetelijken, maar helaas door vele jongeren al bijna niet meer gekenden Ds Jan van Andel. Er zijn er bij zijn boeken, die de commentaar benaderen, zowel naar vorm als naar inhoud. Er zijn er ook — b.v. de in „volksuitgaaf" verschenen boekjes als „De morgenstond van Jezus' leven", „Jezus' leer", „Jezus' laatste vaarwel" enz. die meer het stichtelijke en homiletische karakter toonen.

Dit soort werken heeft het twijfelachtig genot in groot gezelschap te leven. Daardoor krijgt een werkje van dezen aard spoedig het ietwat medelijdenswaardige type van het kudde-dier. Je kijkt er niet naar — er zijn er teveel van.

Ja, juist behalve dan, wanneer deze werken zoo zijn, dat ze onder de massa onmiddellijk opvallen.

Juist die trekken de aandacht, en behouden die in den regel.

Maar niet zoo maar.

Dat „opvallen" wordt veroorzaakt door een zoo geheel bijzonder inhoud, door een in die mate geniaal gecomponeerde vorm, door het tintelen van zoo rijke en vooral origineele gedachten, dat ge onmiddellijk merkt hier te zijn bij een plaats, waar het goed is stil te verwoelen.

Zoo konden van Andel's werken, zoo kon Bieserveld's „Van Bethanië naar Golgotha", zoo ook kon het boek „Van Golgotha naar Jeruzalem" door Bieserveld begonnen en door Wielenga voltooid, zoo ook konden sommige werken van Ds Knap (waarom schrijft Ds Knap in den laatste tijd te veel? M.i. is er bij hem groot gevaar, dat hij zijn toevlucht gaat zoeken in het gevaarlijke allego-

riseeren!) — ik zeg, zoo konden al deze werken en andere niet genoemde te midden van de veelheid, onmiddellijk een naam verkrijgen en behouden.

Maar dan is er nog een andere groep van boeken. Dat zijn de werken van uitleggenden aard, die tevens een literair karakter hebben. Exegese in den vorm van een belletristisch waardevol werk. Wetenschap in een vorm, die aesthetisch de meest aangename is; kennis en schoonheid vereenigd. Bij deze groep denk ik aan Ds Schilders pennevruchten en ik denk aan Dr Wielenga.

Dr Wielenga is ongetwijfeld een van onze kunstenaars. We klagen wel eens. Dr Wielenga heeft zelf ook wel eens geklaagd.

En toch — welke richting in ons land kan er zich op beroemen, dat ze een man heeft zooals wij, Gereformeerden, er een hebben? Kort na elkaar komen van Wielenga's hand: „De Bijbel als boek van Schoonheid", een uitnemende vertaling van Thomas à Kempis' „Navolging", en na dit boek: het eerste deel van „Van Jeruzalem naar Rome". Dit eerste deel bevat 542 pagina's. Het heet: „Van Jeruzalem naar Antiochië". Het geeft de exegese van Hand. 3—12. En toch geeft het bijna belletrie ook.

Is dit exegese? Is het een wetenschappelijk werk?

Zie eens, we zijn zoo gewoon de dingen verkeerd te zien. Het is wel eens voorgekomen bij het Hooger Onderwijs, dat de studenten een college waarvan ze niets snapten, wetenschappelijk noemden; en wanneer ze alles konden volgen — dan och, was 't toch zoo heel gewoon en „niet wetenschappelijk". Van de groote Lorentz wordt verhaald, dat hij de moeilijkste kwesties den studenten duidelijk kon maken. En dat hij deswege aanvankelijk wel „de H.B.S. leeraar" werd genoemd. Sommigen geneerden zich zelfs, zijn colleges te volgen.

Is dit boek van Wielenga een wetenschappelijk werk? O, neen, indien ge onder „wetenschappelijk" verstaat, dat het U groen en geel voor de oogen moet worden van de vreemde woorden en van de gecompliceerde zinnen, van de citaten en de vreemde namen; van de uitheemsche talen en de aangehaalde boeken en tijdschrift-artikelen.

Maar, ja zeker, indien ge uitgaat van de gedachte, dat het wetenschappelijke in zulk een werk zit in den vóórarbeid, en dus in de keuken geschiedt, terwijl het gerecht ons immers in de eetzaal wordt opgediend.

Natuurlijk, dit boek is niet specifiek wetenschappelijk. Het is méér. Het is een stuk kunst óók.

zent meer Evangelisatie-lectuur zouden wenschen. Dit is de gang van het hier-gevolgde betoog: Jesus ist keine Fiktion, keine Erdichtung, sondern eine geschichtliche Persönlichkeit. Jesus ist kein Produkt seiner oder irgendeiner Zeit, sondern eine einzigartige, ursprüngliche Persönlichkeit. Jesus ist kein sozialistischer Reformator, kein Religionsstifter, kein ungesunder Schwärmer. Jesus war ein Mensch. Jesus ist der Sohn Gottes. Besloten wordt dan met enkele bladzijden, gewijd aan de betekenissen van Jezus.

Bij onze keus kunnen wij toch ook wel niet passeeren de figur van H. Lhotzky, van wien wij dan m.m. noemen willen zijn: „De Weg tot den Vader", (met een inleiding van Prof. P. D. Chantepie de la Saussaye), waarin de bekende schrijver achtereenvolgens handelt over „Sporen van het worden van Jezus", „Jezus en de menselijke maatschappij" en „Jezus en den godsdienst". Zijn standpunt is zeer kennelijk het onze niet, zooals o.m. duidelijk wordt uit het hoofdstuk „Jezus en de Bijbel". Maar boeiende lectuur vindt ge bij hem steeds. Zoals ook blijken kan uit zijn werkje: „Vom heiligen Lachen", waarin hij gelegenheid vindt in een hoofdstukje „Jesus und das heilige Lachen" te wijzen op de „humor" in het leven van Jezus, waarbij hij dan verschillende voorbeelden aanhaalt¹²).

Van Prof. Weinol, wien, volgens hem, eindelijk ook de oogen zijn opengegaan voor de Bijbelsche humor, citeert hij dit prachtige woord: „Das ist Jesus: nicht ein müder, nervöser Dekadent mit schmerzverzogenem Antlitz, sondern ein wahrhaftiger, heldenhafter Mann voll Zartheit, Liebe und Güte, das Herz erfüllt von einem sieghaften Glauben an Gott, der zu ihm redet im Wachen der Saat, im Säusen des Windes, im Schrei der Raben. Alles Menschliche und Natürliche ist nicht sein Feind, sondern ihm im Innersten verwandt".

Breder handelt van deze dingen Dr M. van Rhijn in zijn: „Een blik in het onderwijs van Jezus", waarin hij een apart hoofdstuk wijdt aan „Ironie in de woorden van Jezus". Daar vindt ge allereerst ook heel wat literatuur vermeld over de humor in Jezus' prediking, waarna dan aangeleend wordt, dat we ook recht hebben te spreken van een ironische kracht in de woorden van Jezus. De bewijskracht van wat Dr v. Rhijn hier zegt, lijkt mij, ontdaan van de overdrijving, waaraan men zich, een zaak vanuit zoo'n zeer bepaald oogpunt beschouwend, licht schuldig maakt, sterk genoeg om er ernstig rekening mee te houden.

Dr Wielenga geeft twee vertalingen.

De bekende Statenvertaling en die van Dr Bronwer, uit „Verkorte Bijbeluitgave", onder leiding van Prof. Obbink.

Wanneer we een opmerking mogen maken, dan zouden we zeggen, dat 't misschien wenschelijk ware geweest dat Wielenga een kleine waarschuwing tot voorzichtigheid bij het gebruik van deze vertaling en de uit dien hoek stammende verklaring hadde geplaatst. Er kan een gevaar schuilen in een introductie! Dit zij terloops opgemerkt. Misschien is in het tweede deel van het werk zulk een algemeen gehouden opmerking, of een kleine fingerwijzing bij een aberratie van de bedoelde heeren, te wachten.

Ik zei: welke richting beschikt over een schrijver, als wij in Dr Wielenga hebben?

Deze ruim vijfhonderd pagina's van zin tot zin, bijna zouden wij zeggen van woord tot woord schoon.

Ook dan, wanneer wetenschappelijke kwesties ter sprake komen, en moeilijke vraagstukken de aandacht bezig houden, handhaaft de schrijver zijn roem als stylist.

En wanneer hij bekende dingen zegt, zegt hij ze toch origineel.

Een paar voorbeelden mogen dit duidelijk maken. Zoo lees ik op pag. 280:

„In den godsdienst (wordt) het gevoel door het inzicht, het hart door het verstand beheerscht. Het is niet waar, wat nieuwerwetsche filosofen zeggen, dat de religie een zaak is van sentiment. Het gevoel is neutraal. Het stelt zich geheel in dienst van de rede. Zelfs de wil volgt de uitspraak van het verstand. Want het eerste kenmerk van het mensch-zijn naar Gods beeld is kennis".

En dan die andere gevallen waarbij het gaat om algemeen bekende dingen (naar aanleiding van Hand. 4:16). „Ze zijn lastige menschen. Niet de tevreden, de verdraagzamen, de liefhebbers van hun rust, maar de profeten als het „monnikje" van Wittenberg, de held van Genève, de eenzame Bilderdyk, de domine van Ulrum. Het verschijnen van zulke mannen, die niet meedoen aan den bouw van den tempel der neutraliteit, stelt de „leiders der menscheid" altijd weer voor het probleem: Wat zullen wij met deze menschen doen?"

Dat is frisch gezegd en dat is krachtige taal.

Het boek van Wielenga is vol van deze pracht-gedachten.

We zouden gaarne citeeren — wanneer de ruimte ons niet ontbrak.

Enkele voorbeelden:

„De psychologie der Heilige Schrift staat altijd in dienst van de heilige ethiek" (pag. 32).

Als men maar zuiver onderscheidt en ironie en sarcasme b.v. niet met elkaar verward, lijkt mij, dat het totaal beeld van Jezus beter wordt verstaan, als we daarin ook plaats laten voor den trek der ironie²²).

Overvloed van stof noodzaakt ons het voor ditmaal erbij te laten en in ons volgend artikel de behandeling van deze literatuursort voort te zetten.

¹ Volksuitgave, Kampen, J. H. Kok, 1912.

² Idem, 3de druk, 1912.

³ Zie: „Uit den Schat des Woords", XV, Uitgave J. C. Bakkels-Fonds, 1927 (A. Verbeur, Schoten bij Haarlem).

⁴ Idem, VI, pg. 1—11, 2e Bandel en pg. 1—100, 4e Bandel.

⁵ Uitg. Jac. C. van der Stal, Utrecht, Z. J. Zie m.m. „Hoe men tot Jezus komt" (pg. 137—150) en: „Wat dunkt u van den Christus?" (pg. 151—164).

⁶ Vertaald door C. v. R. Uitg. J. H. Witsel, Hilversum, Z. J.

⁷ Uitg. P. De Veen, Amersfoort, 1909.

⁸ Naar het Hoogduitsch, Amsterdam, Haverker & Zoon, Z. J. De inleiding is geteekend 1893.

⁹ Tweede druk, Utrecht, G. J. A. Ruys, 1910. Van uaders aantekeningen voorzien.

¹⁰ Uitg. D. A. Gaxenus, „Gravenhage" Z. J. „Word vooraf" is geteekend 1912.

¹¹ Uitgave van I. Ploegman, Zeist, 1919. Het geciteerde te vinden pg. 90.

¹² Amsterdam, Firma B. van der Land (P. van der Kamp) 1920. Zie Voorrede pg. 5.

¹³ A. w. pg. 106—109.

¹⁴ Opstellen, vertaalde fragmenten en bibliographie door Pieter van der Meer de Walcheren, Vincent Cleerdin, William Nieuwenhuis en Mr. Henri van Haastert, A. W. Süthoff's Uitgevers-Maatschappij, Leiden, Z. J. De inleiding is geteekend 1917. Zie ook over dezen geweldigen potentist: Jacques Maritain, Quelques Pages sur Léon Bloy (Cahiers de la quinquaine, serie 18, cahier 10).

¹⁵ A. w. pg. 4/5.

¹⁶ Erste Auflage 1904. Nu geheel nieuw bewerkt, 11—15 Tausend, Agentur des Rauben Hauses, Verlag Hamburg 26, 1920. Dit alleszins aanbevelenswaardige werkje (een 90-tal bladzijden groot) is van waardevolle literatuurverwijzingen voorzien.

¹⁷ Vertaald door Merr. J. P. Wesseling—Van Rossum, Zutphen, W. J. Thieme & Co., Z. J.

¹⁸ A. w. pg. 473—485.

¹⁹ Hans Lhotzky-Verlag, Ludwigshafen am Bodensee, 1921. (18. bis 25. Tausend) Pg. 122—135.

²⁰ A. w. pg. 129. Het hier bedoelde werk van H. Weinol is „Jesus im 19. Jahrhundert", Tübingen, Mohr, 1914.

²¹ Proeve eener nieuwe verklaring van de gelijkenis van den rijken man en den armen Lazarus (Lucas 16:19, 31). Bij J. B. Wolters' U.M. Groningen, Den Haag, 1924. M. n. pg. 77—99.

²² Er zijn er nog steeds, die van ironie bij Jezus volstrekt niet willen willen, o.a. de bekende O. Borchert. Dr v. Rhijn handelt daarvan op pg. 82/3.